

Gyerekkori képzel barátok

A gyerekkori *képzel barát* jelenség nem ismeretlen a fejlődéslélektan irodalmában. A 30-as évektől kezdődően jelentek meg cikkek a témában, amikor is elsősorban a jelenség negatív oldalát hangsúlyozták. Később, a 60-as évektől a képzel barátok gyermeki fejlődést segítő funkcióit is kiemelték. Mára differenciálódott a jelenség megítélése: amellett, hogy a jelenség pozitív oldala vitathatatlan, bizonyos patológiák előrejelzőjeként is számon tartjuk.

Egyes statisztikák szerint a gyerekek közel kétharmada rendelkezik kitalált baráttal. A megdöbbentően magas arány ellenére azonban kevés a témában született tanulmányok száma, ami egyaránt vonatkozik a tudományos és a köznapi, például szülőknek vagy tanároknak szóló írásokra is. Rövid összefoglalómmal ezt a hiányt szeretném pótolni: célom megválaszolni azokat a leggyakoribb kérdéseket, melyek a jelenség kapcsán megfogalmazódhatnak bennünk.

Elsőként elengedhetetlen a fogalom tisztázása: kit nevezhetünk képzel barátoknak? Ennek meghatározása nem egyszerű feladat, ugyanis a jelenségnek több változata létezik hála a gyerekek határtalanul színes fantáziájának. Gyerekek és szülők beszámolóit alapján a képzel barátot leírhatjuk olyan láthatatlan karakterként, mely a gyermekkel folytatott játék és egyéb interakciók során nyer értelmet. A gyerekek számára a képzel barát nagyon is valóságos személy, akinek neve, személyisége, története van; és olyan külső és belső tulajdonságokkal rendelkezik, mint a valós személyek. Mindezek a gyerek által önkényesen megválogatott tulajdonságok, de előfordulhat, hogy valós személyről – akár saját magáról, vagy egy mesehősről mintázza képzel társát. Különbségek figyelhetők meg lányok és fiúk fantáziatársai között: fiúknál például gyakoribb a mesehősről formázott barát, aki esetenként fantasztikus

képességekkel is rendelkezhet. A képzelt barát neve és életkora általában megegyezik a kitaláló gyermekével.

Az alábbi rövid beszámolókból szülők mesélnék gyermekük képzelt barátairól:

„Kislányom 2 éves és 9 hónapos, kb. 6 hónapja "van egy lánya". Lenkének hívják. Eleinte csak telefonon beszélt vele. "Beszélek az én lányommal" - mondta ilyenkor, és fél óráig is eltárgyalt a néma telefontal. Beszélt, hallgatta a választ, nevetett... Aztán egyszer csak eljött Lenke, ki kellett nyitnom az ajtót, hogy bejöhessen. Azóta van olyan, hogy nálunk van, és van olyan, hogy "az ő házában van". Öt hete született meg a kisfiunk, és akkor robbanásszerűen elszaporodtak a barátok: most már rajzfilmfigurák, rocksztárok és egyéb csodabogarak "tanyáznak a házunkban, már annyian vagyunk, hogy alig férünk.”

„Az én kisfiam 3 éves és pár hete vannak képzeletbeli barátai: két bohóc lány. Imádom a történeteket, amiket a fiam így mesél. Benne van a múlt, a jelen és a vágyai. A képzeletbeli barátok az ovibajárás megkezdésével együtt jelentek meg.”

„Nekünk "Malackánk" van. Régebben "vitte" mindenhová a kezében, úgy "bánt" vele, mintha igazi lenne. Az oviban is "jelen volt", vigyázott Alexára az ablakból, amíg "értük" nem mentem. Az utóbbi időben csak akkor "jön" elő, amikor Alexa rossz fát tett a tűzre. Ha rákérdezek, hogy mit csinált, rögtön rávágja, hogy nem ő volt, hanem a Malacka és el is meséli, hogyan történt a rosszaság. Néha nagyon muris sztorikat szokott kitalálni.”

„Kisebb lányomnak 2,5 éves korától 3 éves koráig voltak képzeletbeli barátai: Kala és Didodadi - amíg bölcsibe járt. Főként kétféle kapcsolata volt velük: veszekedett velük, vagy rájuk fogta a csibészségeit (pl. Kala meglökött, ezért borult ki a tea) Nővére -aki akkor 5 éves volt- "irigyelte" tőle, ő is szeretett volna képzeletbeli barátokat, néha ki is talált magának - mindig mást -, de soha nem volt 1-2 napnál tovább a barátja.”

Miért születnek a képzelt társak és más kitalált lények, és mi a funkciójuk? Elsőként arra hívnám fel a figyelmet, hogy normális és egészséges jelenségről van szó, ami átmeneti segítőként van jelen az óvodáskorú gyerekek fejlődésében. A valós kortárskapcsolatok megjelenésével a fantáziatársak általában maguktól eltűnnek – ez az iskoláskorba lépéssel történik meg leggyakrabban.

Élettartamukat illetően azonban nagy egyéni különbségek figyelhetők meg. Vannak viszonylag stabil, hosszú életű képzelt társak, akikkel a gyerek rendszeresen játszik. Ők akár tovább is örökíthetnek egyik gyerekről a másikra a családban. Más képzelt barátok inkább átmenetiek csupán, ki és belépnek a gyerek fantáziavilágába. Sok gyereknek egész sereg képzelt

barátja van, akik viszont rövid ideig léteznek, másoknak csupán egy vagy kettő, de ők hosszú időn keresztül társak maradnak.

A képzelt társ segít a világ felfedezésében, a valóság megismerésében, az új készségek kifejlesztésében és az érzelmekkel való megküzdésben. Fontos lehet továbbá a gyermek önállóságának kialakulásában, segít elfogadni, majd belsővé tenni a szülők által közvetített szabályokat és értékeket. A gyerek képzelt barátjával való kapcsolata elősegítheti a másokra való ráhangolódás és az empátia képességének fejlődését is. A képzelt baráttal előre lejátszhatók különböző élethelyzetek, ill. feldolgozhatók korábban megtörtént események. Ezekben a dialógusokban a gyermek folyamatosan újratekinti a világot, újabb és újabb jelentést adva élményeinek. A képzelt barát megalkotása jelezheti a gyermek élénkebb fantáziáját, képzelőerejét vagy magasabb kreativitását.

A képzelt barát megjelenését okozhatja a magányosság vagy egy-egy hosszabb szeparációs időszak – például valamelyik szülő hosszabb kórházi tartózkodása; közeli hozzátartozó elvesztése, szülők válása, stb. A képzelt barát nagyobb arányban fordul elő egykéknél vagy elsőszülötteknél.

A képzelt barát téma kapcsán született néhány írás, melyek főleg a szülők aggodalmát próbálják oldani, akik nem tudják, hogyan viszonyuljanak a fantáziatárs létéhez. Az esetek nagy részében a szülők és a környezet nem tud a fiktív társ létezéséről, amikor azonban arra mégis fény derül, nagy riadalmat okozhat. A legtöbb írás arra biztatja a szülőket, hogy ne ijedjenek meg, hanem fogadják el a kitalált barát létezését, hiszen azok egy bizonyos idő elteltével maguktól is el fognak tűnni. Hasznos lehet érdeklődni róla, megfigyelni gyermekük vele való kapcsolatát, így akár a gyerek félelmeibe vagy titkos gondolataiba láthatnak vele. A megértés sokkal célravezetőbb, mint az erőszakos elutasítás: döntse el a gyerek maga, hogy mikor jön el az elválás ideje.

Írta: Kovács Petra

petrakovacs.psy@gmail.com